

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 października 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dawid Miąsik (przewodniczący)

SSN Romualda Spyt (sprawozdawca)

SSN Krzysztof Staryk

w sprawie z powództwa A.M.
przeciwko Izbie Administracji Skarbowej w W.
o odprawę emerytalną,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 10 października 2023 r.,
skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu
z dnia 6 lipca 2020 r., sygn. akt VIII Pa 184/19,

**uchyla zaskarżony wyrok w punkcie I. w części oddalającej
powództwo co do kwoty 13.680,54 zł, w punkcie II. i III. i w tym
zakresie sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu do ponownego
rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 9 października 2019 r. Sąd Rejonowy dla Wrocławia - Śródmieścia we Wrocławiu w punkcie I. zasądził od strony pozwanej - Izby Administracji Skarbowej w W. na rzecz powoda A. M. kwotę 22.435,08 zł tytułem

odprawy emerytalnej wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 24 lutego 2019 r. do dnia zapłaty; w punkcie II. zasądził od strony pozwanej na rzecz powoda kwotę 2.700 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego; w punkcie III. zaliczył koszty postępowania na rachunek Skarbu Państwa; natomiast w punkcie IV. nadał wyrokowi w punkcie I. rygor natychmiastowej wykonalności do kwoty 4.560,18 zł.

Sąd Okręgowy we Wrocławiu, wyrokiem z dnia 6 lipca 2020 r., zmienił zaskarżony przez stronę pozwaną wyrok w punkcie I. o tyle, że zasądzoną kwotę 22.435,08 zł obniżył do kwoty 8.754,54 zł oraz w punkcie II. w ten sposób, że zasądził od powoda na rzecz strony pozwanej kwotę 945 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego przed Sądem pierwszej instancji oraz orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego.

W sprawie ustalono, że powód A. M. od 4 maja 1994 r. do 3 maja 1995 r. był zatrudniony w Urzędzie Kontroli Skarbowej w S. na stanowisku kierownika referatu ogólnego, kontynuując dalej zatrudnienie w tym Urzędzie na tym samym stanowisku od 4 maja 1995 r. do 3 maja 1996 r. Od 4 maja 1996 r. do 30 grudnia 1998 r. powód był zatrudniony w Urzędzie Kontroli Skarbowej w S. w pełnym wymiarze pracy na stanowisku komisarza skarbowego - p.o. kierownika referatu ogólnego. Stosunek pracy ustał w wyniku przeniesienia służbowego. Natomiast od 31 grudnia 1998 r. do 31 października 2003 r. powód był zatrudniony w Urzędzie Kontroli Skarbowej w Ł. w wymiarze pełnego etatu. Z dniem 1 listopada 2003 r., w związku z przeniesieniem służbowym do pracy w Urzędzie Kontroli Skarbowej w W., powierzono powodowi stanowisko starszego specjalisty, ustalając jako miejsce wykonywania pracy - Oddział Administracyjno-Gospodarczy. Powód świadczył pracę na tym stanowisku do 28 lutego 2017 r. a następnie - w Izbie Administracji Skarbowej w W. w okresie - od 1 marca 2017 r. do 31 sierpnia 2017 r. w wymiarze pełnego etatu. Wygaśnięcie stosunku pracy nastąpiło na podstawie art. 170 ust. 1 pkt 2 ustawy wprowadzającej. W dniu 31 sierpnia 2017 r. wypłacono powodowi odprawę w wysokości trzymiesięcznego wynagrodzenia.

W związku z nabyciem z dniem 1 października 2017 r. uprawnień do emerytury, powód zwrócił się do strony pozwanej z wnioskiem o wypłacenie mu odprawy emerytalnej. Izba Administracji Skarbowej w W. odmówiła wypłaty odprawy emerytalnej.

Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że Sąd pierwszej instancji dokonał błędnej interpretacji art. 170 ust. 4 art. i 170 ust. 1 ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. - Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. 2016 r., poz. 1948; dalej ustawa wprowadzająca). W jego ocenie, stoi ona w sprzeczności z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2019 r., III PZP 5/18 (OSNP 2019 nr 7, poz. 80), z której wynika, że pracownikowi o statusie członka korpusu służby cywilnej, którego stosunek pracy wygasł na podstawie art. 170 ust. 1 ustawy wprowadzającej, przysługuje odprawa pieniężna na podstawie art. 8 ustawy z dnia 13 marca 2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1969; dalej także jako ustawa o zwolnieniach grupowych). W związku z tym na mocy art. 386 § 1 k.p.c. Sąd Okręgowy zmienił zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego o tyle, że zasądzoną kwotę 22.435,08 zł obniżył do kwoty 8.754,54 zł, zgodnie z żądaniem strony pozwanej prezentowanym w apelacji.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku powód zarzucił naruszenie prawa materialnego:

1) art. 170 ust. 4a ustawy wprowadzającej w zakresie, w jakim Sąd Okręgowy nie zastosował tego przepisu w sytuacji, gdy powód nabył prawo do odprawy przysługującej w związku z przejściem na emeryturę;

2) art. 170 ust. 5 ustawy wprowadzającej w zakresie, w jakim Sąd Okręgowy nie zastosował tego przepisu do powoda jako urzędnika służby cywilnej;

3) art. 94 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej (jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 1691 ze zm.) w zakresie, w jakim Sąd Okręgowy nie zastosował tego przepisu w sytuacji, gdy powód nabył prawo do odprawy przysługującej w związku z przejściem na emeryturę, przy jednoczesnym wyłączeniu stosowania do powoda przepisów ustawy z dnia 13 marca 2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników oraz ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o Służbie Celnej (jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 1691 ze zm.);

4) „ustawy z dnia 13 marca 2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników oraz ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o Służbie Celnej”, przez zastosowanie tych aktów

prawnych do sytuacji prawnej powoda jako osoby, która nabyła prawo do odprawy emerytalnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Podstawę prawną dochodzonego przez powoda roszczenia stanowił art. 94 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej (Dz.U. z 2018 r., poz. 1559 ze zm.), zgodnie z którym członkowi korpusu służby cywilnej, którego stosunek pracy ustał w związku z przejściem na rentę z tytułu niezdolności do pracy lub emeryturę, przysługuje jednorazowa odprawa w wysokości trzymiesięcznego wynagrodzenia, a jeżeli członek korpusu służby cywilnej przepracował co najmniej 20 lat w służbie cywilnej, jednorazowa odprawa przysługuje w wysokości sześciomiesięcznego wynagrodzenia. Na podstawie tego właśnie przepisu Sąd Rejonowy zasądził na rzecz powoda odprawę w wysokości sześciomiesięcznego wynagrodzenia.

Sąd Rejonowy wyjaśnił także, że zgodnie z art. 170 ust. 4 ustawy wprowadzającej, w przypadku, o którym mowa w ust. 1, pracownikom oraz funkcjonariuszom przysługują świadczenia należne odpowiednio w związku z likwidacją urzędu albo zniesieniem jednostki organizacyjnej w rozumieniu ustawy uchylanej w art. 159 pkt 3. W myśl ust. 4a tego artykułu ustawy przepisu ust. 4 nie stosuje się do pracowników oraz funkcjonariuszy, którzy nabyli prawo do odprawy przysługującej w związku z przejściem na emeryturę lub rentę z tytułu niezdolności do pracy. Z kolei przepisów ust. 1 i 4 nie stosuje się do urzędników służby cywilnej, do których mają zastosowanie przepisy rozdziału 5 ustawy o służbie cywilnej - art. 170 ust. 5.

Sąd ten skonkludował, że wobec niestosowania w niniejszej sprawie art. 170 ust. 4 ustawy wprowadzającej, odmiennych celów, jakim służą wypłacone świadczenie i odprawa emerytalna brak było podstaw, aby przy ustalaniu wysokości odprawy emerytalnej uwzględnić świadczenie wypłacone powodowi.

Sąd drugiej instancji obniżył zasądzoną kwotę odprawy do jednomiesięcznego wynagrodzenia, powołując się na wykładnię dokonaną w uchwale Sądu Najwyższego, III PZP 5/18, nie dostrzegając, że przedmiotem rozważań był w niej

wybór podstawy prawnej świadczenia należnego pracownikom w związku z likwidacją urzędu oraz funkcjonariuszom w związku ze zniesieniem jednostki organizacyjnej (wybór między art. 170 ust. 1 ustawy wprowadzającej a art. 8 ustawy z dnia 13 marca 2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunku pracy z przyczyn niedotyczących pracowników, czy też art. 163 ustawy z dnia 23 sierpnia 2009 r. o Służbie Celnej), a nie wybór świadczenia przysługującego w związku z przejściem na rentę lub emeryturę ani też zbieg prawa do świadczenia należnego pracownikom w związku z likwidacją urzędu oraz funkcjonariuszom w związku ze zniesieniem jednostki organizacyjnej z odprawą emerytalną.

Przedstawiony więc przez Sąd Okręgowy pogląd wynika z błędnego założenia, że „istota sprawy sprowadzała się (...) do oceny prawnej, czy pracownikowi, którego stosunek pracy wygasł na podstawie art. 170 ust. 1 ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej przysługuje odprawa pieniężna na podstawie art. 8 ustawy z dnia 13 marca 2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunku pracy z przyczyn niedotyczących pracowników, czy jednorazowa odprawa na podstawie art. 163 ustawy z dnia 23 sierpnia 2009 r. o Służbie Celnej, tj. świadczenie przewidziane dla funkcjonariusza”.

Natomiast rzeczywisty problem w niniejszej sprawie sprowadzał się, po pierwsze, do rozstrzygnięcia, czy pomimo że skarżącemu przyznano prawo do emerytury od 1 października 2017 r., a jego stosunek pracy wygasł 31 sierpnia 2017 r., to można przyjąć, że zachowany został wymagany związek czasowy, przyczynowy lub funkcjonalny między rozwiązaniem stosunku pracy a przejściem na emeryturę. Strona pozwana twierdziła, że prawo do odprawy emerytalnej uzyskuje tylko pracownik, który najpóźniej w dniu rozwiązania umowy o pracę spełnia warunki do nabycia prawa do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy a powód w dacie rozwiązania stosunku pracy nie spełniał warunków uprawniających go do emerytury, zatem nie nabył również prawa do odprawy emerytalnej. Sąd pierwszej instancji, powołując się na orzecznictwo Sądu Najwyższego, dotyczące art. 92¹ § 1 k.p. (w którym podobnie jak w art. 94 ust. 1 ustawy o służbie cywilnej prawo do odprawy emerytalnej uzależniono od ustania stosunku pracy w związku z przejściem na rentę lub emeryturę), trafnie wywiódł, że związek między ustaniem stosunku pracy

i przejściem na emeryturę lub rentę jest ujmowany w judykaturze szeroko. Przyjmuje się w nim, że związek między rozwiązaniem stosunku pracy a nabyciem prawa do emerytury lub renty może mieć charakter czasowy (rozwiązanie stosunku pracy zbiega się w czasie z nabyciem prawa do świadczenia niezależnie od przyczyny rozwiązania stosunku pracy), przyczynowy (rozwiązanie stosunku pracy następuje dlatego, że pracownikowi przysługuje prawo do świadczenia) bądź czasowo-przyczynowy (przyczyną rozwiązania stosunku pracy jest nabycie prawa do emerytury lub renty i rozwiązanie następuje w chwili przyznania świadczenia). Między rozwiązaniem stosunku pracy a nabyciem prawa do świadczenia może zachodzić także związek funkcjonalny, który występuje wówczas, gdy rozwiązanie stosunku pracy następuje wprawdzie przed ustaleniem prawa do świadczenia, ale przyznanie świadczenia jest konsekwencją sytuacji bezpośrednio poprzedzającej ustanie zatrudnienia (uchwały Sądu Najwyższego: z dnia 29 maja 1989 r., III PZP 19/89, OSNCP 1990 nr 4-5, poz. 61 i z dnia 7 stycznia 2000 r., III ZP 18/99, OSNAPIUS 2000 nr 24, poz. 888 oraz wyroki: z dnia 8 grudnia 1993 r., I PRN 111/93, OSNCP 1994 nr 12, poz. 243; z dnia 4 lutego 2011 r., II PK 149/10, LEX nr 794983; z dnia 1 kwietnia 2015 r., II PK 136/14, LEX nr 1666017; z dnia 8 września 2015 r., I PK 297/14, LEX nr 1785693).

Istotna też była odpowiedź na pytanie, czy wpływ na prawo do odprawy emerytalnej, ewentualnie na jej wysokość ma to, że w dniu ustania stosunku pracy wypłacono powodowi odprawę (nie wiadomo czy na podstawie art. 170 ust. 4 ustawy wprowadzającej – bo tego rodzaju ustalenia brak w podstawie faktycznej wyroku) w związku z wygaśnięciem stosunku pracy.

W tym zakresie strona pozwana (w apelacji) wywiodła, że art. 170 ust. 4a ustawy wprowadzającej wyłączył możliwość otrzymania dwóch odpraw z dwóch różnych tytułów, tj. odprawy przysługującej w związku z przejściem na emeryturę lub rentę z tytułu niezdolności do pracy oraz świadczenia na podstawie art. 170 ust. 4 tej ustawy. Dalej apelująca twierdziła, że w świetle regulacji art. 3 ustawy o służbie cywilnej powód posiadał status pracownika służby cywilnej, nie zaś urzędnika służby cywilnej. Dlatego uzasadniona jest kwalifikacja wypłaty uiszczonej na rzecz powoda przez pozwaną jako dokonanej w trybie art. 170 ust. 4 ustawy wprowadzającej, nie zaś art. 170 ust. 5, gdyż w jego kontekście powód nie posiada wymaganego statusu

urzędnika służby cywilnej. Z tej przyczyny strona pozwana w apelacji domagała się, aby przy ustalaniu wymiaru odprawy przysługującej w związku z przejściem na emeryturę uwzględnić świadczenie wypłacone powodowi na podstawie art. 170 ust. 4 ustawy wprowadzającej (w kwocie 13.680,54 zł).

Sąd Najwyższy w uchwale III PZP 5/18, stwierdził, że prawidłowa wykładnia art. 170 ust. 4 ustawy wprowadzającej nakazuje, w zakresie przysługującej odprawy z tytułu wygaśnięcia stosunku pracy na podstawie art. 170 ust. 1 tej ustawy, odpowiednio stosować do pracowników KAS (niebędących funkcjonariuszami ani urzędnikami służby cywilnej zatrudnionymi na podstawie mianowania) art. 8 ustawy o zwolnieniach grupowych na podstawie odesłania zawartego w art. 9 ust. 1 ustawy o służbie cywilnej. Oznaczałoby to, że powód, gdyby był pracownikiem służby cywilnej (art. 3 pkt 1 ustawy o służbie cywilnej), powinien otrzymać odprawę na podstawie art. 8 ustawy z dnia 13 marca 2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników. Należy przy tym zauważyć, że w podstawie faktycznej wyroku brak ustalenia co do podstawy prawnej zatrudnienia powoda (umowa o pracę czy mianowanie), nie wiadomo zatem, czy był pracownikiem czy urzędnikiem służby cywilnej.

Podsumowując, Sąd drugiej instancji nie rozpoznał istoty sprawy, tj. żądania powoda opartego na art. 94 ust. 1 ustawy o służbie cywilnej, koncentrując swoje (niespójne i mało klarowne) wywody na odprawie już wypłaconej (do której nawiązuje art. 170 ust. 4 ustawy wprowadzającej, a w konsekwencji i art. 170 ust. 4a tej ustawy), która nie była przedmiotem sporu i w związku z tym potwierdziła się podstawa kasacyjna naruszenia art. 94 ust. 1 ustawy o służbie cywilnej przez jego niezastosowanie.

Sąd nie odniósł się też do postulatu strony pozwanej dotyczącego uwzględnienia przy ustaleniu kwoty odprawy emerytalnej świadczenia wypłaconego powodowi w kwocie 13.680,54 zł), choć w istocie uczynił zadość temu żądaniu w sentencji. Takie natomiast żądanie (zaliczenia wypłaconej kwoty na poczet odprawy emerytalnej) ocenione zostało przez Sąd pierwszej instancji, do czego nie odniósł się Sąd drugiej instancji. W tym wątku należy przy tym zauważyć, że żądanie strony

pozwanej pomija rygory związane ze zwrotem bezpodstawnego wzbogacenia (art. 405 i następne k.c. w związku z art. 300 k.p.).

Natomiast otwarta pozostaje kwestia oceny roszczenia powoda w kontekście art. 8 k.p., do czego konieczne są dokładne ustalenia, z jakiego tytułu wypłacono powodowi kwotę 13.680,54 zł (którą w ustaleniach nazwano odprawą). Znaczenie ma to, czy jest to trzykrotność czy sześciokrotność wynagrodzenia, bowiem stanowiłoby to wskazówkę co do podstawy prawnej wypłaconego świadczenia.

Przepis art. 170 ust. 4 ustawy wprowadzającej nakazuje odpowiednie stosowanie – do urzędników służby cywilnej art. 73 ustawy o służbie cywilnej, a do pracowników służby cywilnej - art. 8 ustawy o zwolnieniach grupowych. W pierwszym przypadku - w art. 73 ust. 1 *in fine* ustawy o służbie cywilnej – wprost przewidziano, że odprawa emerytalna nie przysługuje urzędnikowi, który nabył prawo do emerytury. W drugim zastosowanie ma art. 170 ust. 4a ustawy wprowadzającej, zgodnie z którym przepisu ust. 4 nie stosuje się do pracowników oraz funkcjonariuszy, którzy nabyli prawo do odprawy przysługującej w związku z przejściem na emeryturę lub rentę z tytułu niezdolności do pracy.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. i art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł jak w sentencji.

(r.g.)

[ms]